

ВПЛИВ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ НА ПРОЦЕС СТАТЕВО-РОЛЬОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ: ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ

Гончаренко О. В.,

*викладач кафедри соціальної педагогіки і гендерних студій
Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка*

Досягнення гендерної рівності у всьому світі стає зараз центральним моментом його розвитку – його повноправною і самостійною метою. Дослідження науковцями доцільності гендерного підходу в освіті з необхідністю висуває задачу вивчення його соціально-історичних передумов, порівняльного аналізу статево-рольового і гендерного підходів.

Аналізуючи соціокультурні фактори, які визначають формування провідних тенденцій розвитку системи освіти та впливають на процес диференційованого навчання і виховання учнів, слід відмітити, що найбільш авторитетним поясненням даного питання є особливості соціостатевої стратифікації суспільства, в основі яких покладені національні і культурні традиції народу в сфері міжстатевих відносин.

Статево-рольове виховання – це феномен, що зумовлений історичними чинниками та соціально-культурним контекстом. Статево-рольовий підхід до навчання і виховання дітей представляє собою традиційну систему поглядів на призначення чоловіка та жінки у суспільстві. Метою статево-рольової соціалізації дівчаток і хлопчиків виступає необхідність навчити їх тому, що є соціально прийнятним в суспільстві для їхньої статі, і підготувати їх до дорослого життя.

Соціалізація дітей відповідно до їх статевої приналежності практикується у більшості культур вже тисячоліттями. Панування поглядів на різні соціальні ролі чоловіків та жінок протягом тривалого періоду розвитку людського суспільства викликало необхідність окремого виховання хлопчиків і дівчаток. Такий підхід був продиктований поляризацією суспільних функцій чоловіка і жінки, чіткою ієрархією соціостатевих ролей, за якою вважалось, що чоловік має займати соціально більш значущу позицію, а позиція жінки – залежна та підлегла.

Зміст статево-рольової виховної теорії дослідники пояснюють за допомогою такого поняття, як «традиційна (або патріархатна) соціалізація». В основу даної концепції покладені усталені погляди певного етносу на культурно-історичний феномен статі, що передбачає жорстке соціостатеве конструювання світу, в якому чоловічі позиції є домінуючими, а жіночі статуси і ролі марковані як другорядні та біологічно детерміновані порівняно з чоловічими.

Виходячи з цього, хлопчика слід було готувати до майбутньої ролі воїна, вождя, жерця, звільняти його від будь-якого впливу з боку жіноцтва. Цього досягали шляхом фізичного віддалення від батьківського дому, а також за допомогою соціальних організацій, так званих «чоловічих будинків», в яких хлопчикам різного віку належало ночувати під дахом особливого житла, де вони виконували деякі види спільних робіт, спілкувалися, відпочивали. Соціостатева соціалізація дівчаток відбувалася переважно в стінах батьківського будинку, біля матері, була спрямована на набуття нею певних форм поведінки й залучення до майбутньої ролі дружини, матері і пов'язаних з цим обов'язків [1, 45].

Отже, в контексті традиційної культури природним вважається виховання дівчини як майбутньої дружини, матері, а хлопчика як майбутнього чоловіка, лідера в сім'ї і поза нею. Для цього в культурно-суспільній свідомості навіть існують певні зразки «справжніх» традиційних жіночих та чоловічих образів, тобто статево-рольові стереотипи фемінності і маскулінності.

Не є винятком і українська освітньо-виховна традиція, що сформувалася в суспільній і професійно-педагогічній свідомості під впливом національних етнокультурних та соціально-культурних факторів. Погляди українського народу на специфіку навчання й виховання хлопчиків і дівчаток відповідно до їхньої статевої належності також склалися культурно-історично, під впливом національного складу суспільства, історичних та географічних умов, характеру трудової діяльності, побуту, традицій, звичаїв та обрядів [2, 45]. Традиційна українська культура характеризується патріархальністю соціостатевих відносин, існуванням

значних відмінностей статусу і соціальних ролей чоловіка й жінки, що в результаті знайшло своє відображення в асиметрії гендерної соціалізації підростаючого покоління.

Об'єктивний культурний досвід українського народу у справі диференційованого навчання й виховання дитини відповідно до її статі з'явився в контексті традиційних патріархатних уявлень про ідеали та цінності, які збереглися передусім в індивідуальній або колективній свідомості у вигляді «скарбниці фольклорної мудрості народу» та були з часом покладені в основу національної педагогіки такими відомими педагогами, як К. Ушинський, Г. Ващенко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та інші.

Таким чином, статево рольовий підхід слугував теоретичним підґрунтям системи соціалізації дівчат і хлопчиків у вітчизняній освітній системі відповідно до тих норм, вимог, стандартів, які висувало суспільство до людини в минулому. Все це має безпосередній вплив на політику держави в освітній сфері і зараз, спричиняючи труднощі на шляху активного впровадження в педагогічну науку і шкільну практику нових егалітарних освітніх стандартів. Перехід від традиціоналістської парадигми виховання до егалітарної відбувається вкрай повільно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурцева Ю. О. Статеве виховання молодших школярів засобами українського фольклору : дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / Ю. О. Бурцева / Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ, 2006. – 238 арк.
2. Федяєва В. Етно-соціальні аспекти сімейного виховання в Україні кінця XIX – початку XX століття / В. Федяєва // Шлях освіти. – 2005. – № 4. – С. 44-47.